

ДОТРИМАННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯ IN ABSENTIA ЩОДО КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Калінніков Олексій Валерійович

доктор філософії, адвокат, докторант,

*Київський університет інтелектуальної власності і права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

м. Київ, Україна

Корупція є негативним, динамічним, об'єктивно існуючим соціальним явищем, яке породжує необхідність постійного її дослідження з метою створення нових, зміни існуючих механізмів її виявлення, запобігання та протидії [1, с. 45].

Кримінальне законодавство України встановлює кримінальну відповідальність за вчинення корупційних кримінальних правопорушень, якими є кримінальні правопорушення, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210, 354, 364, 364¹, 365², 366², 366³, 368-369² Кримінального кодексу України [2].

У вказаній категорії кримінальних правопорушень наявні непоодинокі випадки переховування підозрюваних, обвинувачених від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності, а тому відповідні правоохоронні органи вимушені здійснювати кримінальне провадження за відсутності таких осіб.

Кримінальне провадження за відсутності підозрюваного, обвинуваченого (in absentia), яке запроваджено з метою дотримання принципу невідворотності кримінальної відповідальності, складається з спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження, які здійснюються згідно із загальними правилами, визначеними Кримінальним процесуальним кодексом України, з урахуванням приписів, які регулюють вказаний порядок кримінального провадження [3].

Притягнення осіб, винних у вчиненні корупційних кримінальних правопорушень до кримінальної відповідальності, в тому числі, за процедурою in absentia відповідає завданням кримінального провадження, зокрема, при суворому дотриманні прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, серед яких можна окремо виділити право на справедливий суд.

Конституційний Суд у своїх рішеннях зазначає, що право на справедливий суд за змістом статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року охоплює, зокрема, право на справедливий судовий розгляд [4].

При цьому, вказана конвенційна норма визначає право на справедливий суд як право особи на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо цивільних прав та обов'язків особи або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти особи кримінального обвинувачення [5].

Справедливим судовим розглядом вважається розгляд, якщо він: був публічним; проходив у розумні строки; проводився незалежним та неупередженим судом; проводився судом, створеним на підставі закону, однак таке визначення викликає безліч питань, оскільки не є конкретною категорією [6].

Окрім вищевказаного міжнародного договору право на справедливий судовий розгляд також визначено в наступних міжнародних актах: Загальна декларація прав людини [7], Міжнародний пакт про громадянські і політичні права людини [8].

Важливим для фактичного, а не ілюзорного досягнення завдань кримінального провадження є практичне забезпечення реалізації підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні корупційних кримінальних правопорушень у кримінальних провадженнях *in absentia* права на справедливий суд.

Згідно Фінального звіту «Дотримання права на справедливий суд в Україні» від 15.01.2025, підготовленого Інформаційно-аналітичним центром Міжнародного товариства прав людини Information and Analytical Center of the International Society for Human Rights International Council ISHR, яка є незалежною неурядовою правозахисною організацією, що заснована у 1972 році у місті Франкфурт на Майні (Німеччина) і на теперішній час налічує близько 30 000 членів у 38 країнах світу та має консультативний статус (реєстр) при ЕКОСОП Організації Об'єднаних Націй, консультативний статус при Раді Європи, статус спостерігача при Організації африканських держав та в Управлінні суспільної інформації Організації Об'єднаних Націй за результатами проведеного дослідження кримінальних процесів, в тому числі, за відсутності підозрюваних, обвинувачених протягом 2024 року виявлено наступні тенденції у кримінальному провадженні України:

– порушення права на захист: зафіксовано 39 порушень (у 43% засідань);

- автоматичне продовження тримання під вартою та обґрунтованість досудового тримання під вартою: зафіксовано 25 порушень (у 28% засідань);
- рівність сторін судового процесу та змагальність: зафіксовано 25 порушень (у 28% засідань);
- упередженість суду: зафіксовано 12 порушень (у 13% засідань);
- доступ до суду: зафіксовано 11 порушень (у 12% засідань);
- відсутність порушень: зафіксовано у 10-ти засіданнях (у 11% засідань);
- катування, нелюдське та таке, що принижує гідність поводження і покарання: зафіксовано 10 порушень (у 11% засідань);
- порушення розумних строків: зафіксовано 10 порушень (у 11% засідань) [9, с. 9].

Таким чином, права підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні корупційних кримінальних правопорушень у кримінальних провадженнях *in absentia* на справедливий суд є важливою гарантією. Водночас, правозастосування свідчить проте, що складові елементи права на справедливий суд нажалі у непоодиноких випадках порушуються, що не відповідає міжнародним стандартам, а тому вказані теперішні тенденції повинні бути негайно виправлені.

Література:

1. Каленіченко Л. І., Слинько Д. В. Поняття, ознаки та види корупції. Права і безпека. 2022. № 1 (84). с. 39–46. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1.04>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
4. Рішення Конституційного Суду України від 1 бер. 2023 р. № 2-п(II)/2023. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-23#Text>
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : підписана в Римі 4 листоп. 1950 р. Верховна Рада України: [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
6. Гардашук Т. Ідея справедливості в сучасному суспільстві. Філософська думка, 2003, № 1. С. 102–122.
7. Загальна декларація прав людини від 10 груд. 1948 р. Верховна Рада України: [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : підписаний 16 груд. 1966 р. Верховна Рада України: [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

9. Фінальний звіт Інформаційно-аналітичного центру Міжнародного товариства прав людини Information and Analytical Center of the International Society for Human Rights International Council IS «Дотримання права на справедливий суд в Україні» від 15.01.2025 https://ishr-monitoring.org/app/uploads/2025/02/zvit_2024_fynal_04_02_25.pdf

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-544-3-16>

ЕКОНОМІЧНА КОРУПЦІЯ ЯК СИСТЕМНА ЗАГРОЗА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ

Козаченко Ганна Володимирівна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіко-правових дисциплін,
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Фаїзов Анатолій Вікторович

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри економіко-правових дисциплін,
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Економічна корупція належить до відомих і, на жаль, поширених проблем протягом століть. Це явище притаманне практично всім країнам світу (різняється лише масштабом) незалежно від ступеня їхньої розвиненості за всіма аспектами суспільного життя. Проте в Україні економічна корупція зі звичайного загалом явища вже перетворилася на системну загрозу соціально-економічній системі держави (разом з такими як тіньова економіка та рейдерство).

Соціально-економічна система держави розглядається як врегульована державою взаємодія взаємопов'язаних суб'єктів господарювання в сфері виробництва і споживання, обміну і розподілу, метою якої є забезпечення соціального добробуту громадян і розвиток економіки країни.